

A Történettudományi Intézet hírei (1979. január 1.– december 31.)

Kitüntetések

Makkai László sok évtizedes munkássága elismerésül a Munka érdemrend arany fokozata kitüntetést kapta meg.

Akadémiai Díj

Az MTA közgyűlés alkalmából nyújtották át *Lackó Miklós* osztályvezetőnek az akadémiai díjat, „Válságok és választások” című tanulmánykötetéért.

Disszertáció-védés

Benda Kálmán „Magyarország története a francia forradalom és a napóleoni háborúk korában, 1790–1812” című doktori értekezésének vitája február 26-án zajlott le.

Vörös Károly „Gazdaság és társadalom Budapesten, 1849–1918” c. doktori értekezését október 5-én védte meg.

Intézeti viták, munkaértekezletek

Január 5-én a Jelenkortörténeti osztály vitát rendezett *Iván Völgyes* (University of Nebraska, Lincoln, USA) „A magyar parasztság modernizálása a felszabadulástól napjainkig: attitűdök és viselkedésváltozások” című kutatási témájáról.

Május 11-én a Legújabbkori osztály „Újabb kutatások az 1919-es forradalomról” címmel vitát rendezett, *Hajdú Tibor* „A polgári demokratikus forradalomtól a proletárforradalomig”, *Péteri György* „A Magyar Tanácsköztársaság irányítási rendszere”, és *Romsics Ignác* „A dunamelléki ellenforradalom” című írásai alapján.

Május 18-án a Kora Újkori osztály vitaulést tartott *Nagy József Zsigmond* „Egy készülő Magyar História kötet problémái és tapasztalatai (17. század második fele)” című beszámolójáról.

Június 18-án *Berecz János*, az MSzMP KB osztályvezetője politikai konzultációt tartott aktuális külpolitikai kérdésekről.

Október 22-én a Jelenkortörténeti osztály megvitatta *Borus József* beszámolóját NSzK-beli

tanulmányútjáról. A freiburgi Albert Ludwigs-Universitát meghívására 1978. szept.-től egy évet vendégprofesszorként az egyetemen töltött; szemináriumot vezetett „Németország és Magyarország a 2. világháborúban”, ill. „Az 1848/49. évi forradalmak a Habsburg-birodalomban” címmel. Kutatásokat végzett a Bundesarchív/Militärarchív 2. világháborús anyagában, továbbá a Militärgeschichtliches Forschungsamt könyvtárában.

1979. november 8–10. között „A társadalmi szerveződés (struktúra) problémái és kelet-európai típusa” címmel tudományos konferenciát rendezett az Intézet. A konferencia előadói: *Vörös Károly* „A társadalmi szerkezet, társadalmi mozgás”, *Hanák Péter* „A csoportdinamika történelmi értelmezése”. *V. A. Djakov* (Szovjetunió) „A kelet-európai társadalom problémái”. *Niederhauser Emil* „Kelet-Európa társadalmi 19. században”, *Maurice Aymard* (Franciaország) „Egy társadalmi osztály átalakulása (a szociális nagybirtokosok)” és *Ránki György* „A kelet-európai társadalom modelljéhez”.

Munkatársaink részvétele hazai tudományos rendezvényeken

Február 8-án, a Magyar Irodalmi Társaság és a TIT budapesti irodalmi szakosztálya rendezésében vitaulést tartottak a Kossuth Klubban. A vitaindítót *Kosáry Domokos* tartotta („Széchenyi a naplóíró és a történeti személyiség”).

Március 6–7-én az MTA, a Párttörténeti Intézet, a Társadalomtudományi Intézet, a Politikai Főiskola, az ELTE és a Hadtörténelmi Intézet tudományos ülést rendezett a Magyarországi Tanácsköztársaság 60. évfordulója alkalmából. Intézetünk részéről részt vettek: *Hajdú Tibor* („Magyar forradalom – világforradalom. A polgári demokratikus forradalomtól a proletárdiktatúráig”), *Ormos Mária* („A Tanácsköztársaság és az antant intervenció”), *Sarlós Béla* („A Tanácsköztársaság jogalkotása”) és *Péteri György* („A Tanácsköztársaság iparpolitikája”).

Április 27-én, a Párttörténeti Intézet és a Történettudományi Intézet tudományos emlékülést rendezett Kunfi Zsigmond születésének 100. évfordulója alkalmából. Intézetünk részéről *Hajdú Tibor*, *Jemnitz János*, *Márkus László* és *Mucsi Ferenc* tartottak előadást.

Május 7-én az MTA Filozófiai és Történettudományok Osztálya, valamint Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya „A gazdasági válságok problematikája a XX. században” címmel közös tudományos ülést tartott. *Ránki György* „Az 1929–33-as világgazdasági válság kérdései” és *Juhász Gyula* „Az 1929–33-as gazdasági válság hatása a nemzetközi viszonyokra” címmel előadást tartottak.

Május 18-án a Magyar Történelmi Társulat és a TIT budapesti szervezete történelmi szakosztálya „Merre tart a magyar parasztság?” címmel vitát rendezett. A vita egyik vezetője *Orbán Sándor* volt.

Június 8-án Nyírbátor város 700 éves jubileumi programja keretében emlékeztek meg Szende Pál születésének 100. évfordulójáról. Az Intézet részéről *Hanák Péter*, *Hajdú Tibor*, *Litván György* és *Mucsi Ferenc* tartottak előadást.

Az MTA Irodalomtudományi Intézet rendezésében megtartott Lukács György tudományos ülésszakon *Lackó Miklós* „A Blum-tézisek és Lukács irodalomfelfogása” címen tartott előadást.

November 28–29-én társadalomtörténeti konferenciát rendeztek Hódmezővásárhelyt. Intézetünk részéről előadást tartottak: *Hanák Péter* („Társadalmi osztályok és csoportképződés”), *Vörös Károly* („Társadalmi rétegződés”), *Niederhauser Emil* („Kelet-európai társadalmak”) és *Ránki György* („Van-e kelet-európai társadalmi modell?”).

Új könyvek

Magyarország története 6. kötet. 1848–1890. A kötet az Intézetben készült, főszerkesztő *Kovács Endre*, szerkesztő *Katus László*. Intézeti munkatársak: *Kovács Endre*, *Spira György*, *Kolossa Tibor*, *Katus László*, *Szász Zoltán*, *Vörös Károly*.

A Gondolat Kiadó gondozásában, a Magyar História sorozatban jelent meg *Barta Gábor* „Az erdélyi fejedelemség születése” c. könyve.

A Történetírók Tára sorozatban jelent meg: *Domanovszky Sándor* „Gazdaság és társadalom a középkorban”. Tanulmányok. (Válogatta, sajtó alá rendezte és a bevezető tanulmányt írta: *Glatz*

Ferenc.) Szabó Ervin történeti írásai. (Vál., sajtó alá rend. és a bevezetőt írta: *Litván György*.)

Hajdú Tibor: Március huszonegyediké című könyve a Kossuth Kiadó Népszerű történelem sorozatában, The Hungarian Soviet Republic c. műve az Akadémiai Kiadó Studia Historica sorozatában jelent meg.

Az Akadémiai Kiadó gondozásában jelent meg *Juhász Gyula*: Hungarian Foreign Policy, 1919–1945. c. könyve.

Kerekes Lajos Von St. Germain bis Genf. Österreich und seine Nachbarn 1918–1922. c. monográfiáját szintén az Akadémiai Kiadó adta közre.

Kosáry Domokos Napoléon et la Hongrie c. könyve a Studia Historica sorozatban (Akadémiai Kiadó) jelent meg.

A Zrínyi Kiadó gondozásában jelent meg *Kovács Endre* Bem a magyar szabadságharcban c. könyve.

Makkai László utószavával jelent meg Magyar István: Az országokan való sok romlásoknak okairól... c. műve. (Magyar Helikon, Bibliotheca Historica.)

Péteri György A Magyar Tanácsköztársaság iparirányítási rendszere c. könyvét a Közgazdasági és Jogi Kiadó adta ki.

Ugyancsak a Közgazdasági és Jogi Kiadó gondozásában jelent meg *Berend T. Iván–Ránki György* Gazdasági elmaradottság, kiutak és kudarcok a XIX. századi Európában c. tanulmánykötete.

Az Akadémiai Kiadó adta ki *Berend T. Iván–Ránki György* Underdevelopment and Economic Growth. Studies in Hungarian Economic and Social History c. könyvét.

Nagybajom Községi Tanács adta ki *Solymosi László* Nagybajom története a kora középkortól napjainkig c. monográfiáját.

Spira György: Széchenyi a negyvennyolcas forradalomban c. könyvét az Akadémiai Kiadó jelentette meg.

Az Értekezések sorozatban jelent meg *Teke Zsuzsa* Velencei–magyar kereskedelmi kapcsolatok a XIII–XV. században c. könyve (Akadémiai Kiadó).

Vörös Károly Budapest legnagyobb adófizetői, 1873–1917. c. munkáját az Akadémiai Kiadó jelentette meg.

Nemzetközi kapcsolataink

Április 19–21. között *Pach Zsigmond Pál* igazgató és *Ránki György* igazgató h. a berlini Institut für Wirtschaftsgeschichte vezetőivel tár-

gyalt a két intézet 1980-ra szóló együttműködéséről.

Április 25–26-án Budapesten ülésezett a NOSzF és a rá következő szocialista forradalmak története nemzetközi témabizottság. Megtárgyalták az 1981–1985-ös időszak feladatát, valamint megvitatták „Az Októberi Forradalom és a proletárdiktatúra állama megteremtésének történelmi tapasztalatai” c. nemzetközi tanulmánykötetet. Intézetünkben Hajdú Tibor, Mucsi Ferenc és Vida István vett részt az ülésen.

Május 2–5. között került sor Budapesten a 2. magyar–angol történet-szemináriumára, az MTA II. Osztálya, a Magyar Történeti Bizottság és a Történettudományi Intézet rendezésében. A magyar delegáció vezetője *Pach Zsigmond Pál* volt. Az angol küldöttség tagjai *Theo C. Barker, Robert J. Evans, Laszlo F. Peter, Alan Sked, Francis Thompson és Glenmore Wilson* voltak. Négy témához hangzottak el előadások: 1. Magyarország és Anglia kapcsolatai a 17. században (*R. Evans* „Erdély és a nemzetközi protestantizmus a 17. században”, *Péter Katalin* „Erdély és Anglia a 17. század első felében”); 2. A közlekedés fejlődése és gazdasági háttere a 19. században (*Barker és Thompson* „Közlekedés és mezőgazdaság: az angol tapasztalatok 1900 előtt”, és *Katus László* „Közlekedési forradalom és gazdasági növekedés Magyarországon a 19. században”); 3. Az 1848-as forradalom Ausztriában és Magyarországon (*A. Sked* „Osztály és nemzet, mint a 48-as forradalom tényezői a Habsburg birodalomban: Lombardia – Venetia”, és *Urbán Aladár* „Magyarország mint alkotmányos Monarchia. Az 1848-as tapasztalatok.”); 4. Magyarország a dualista Monarchiában (*L. Peter* „A hadsereg kérdése a Monarchia politikájában, 1867–1918”, és *Hanák Péter* „A gazdaság és társadalom fejlődésének problémái a kapitalizmus kialakulásának és megerősödésének korszakában”).

Ránki György május 3.–június 10. között a Japan Society for the Promotion of Science meghívására előadásokat tartott a kelet-európai, ill. a magyar gazdaság- és politika története problémáiról Tokió és Kyóto egyetemén, valamint Sapporóban, a Kelet-Európai Intézetben.

Június 11–15. között Moszkvában ülésezett a NOSzF és a rá következő szocialista forradalmak története nemzetközi témabizottság. Meghallgatta az egyes nemzeti bizottságok beszámolóit, megvitatta az 1981–1985-re szóló középtávú tervet. Az ülésen részt vett *Mucsi Ferenc* a NOSzF története Magyar Nemzeti Bizottságának elnökhelyettese.

Október 8–12. között Ungvár volt a házigazdája a Szovjet–Magyar Történeti Vegyesbizottság ülésének. Az Intézet részéről jelen voltak *Pach Zsigmond Pál*, a Magyar–Szovjet Társadalomtudományi Együttműködési Bizottság magyar tagozatának elnöke, a konferencia tiszteletbeli vendége, valamint *Bollmann György, Jemnitz János, Hajdú Tibor, Péteri György*.

Október 15–20. között a lengyel szekció szervezésében „A szocializmus politikai rendszere kialakulása Közép- és Délkelet Európa országaiban” címmel tudományos konferenciát tartottak Varsóban. Ezen részt vett *Vida István*, a NOSzF és a rá következő szocialista forradalmak története témabizottság Magyar Nemzeti Bizottságának titkára.

Október 23–26. között „A kapitalizmus általános válsága és megjelenési formái a délkelet-európai országokban a két világháború között” c. magyar–szovjet együttműködéssel készülő munka tárgyában megbeszélés zajlott le Budapesten. A két fél részéről *A. H. Klavenszkij, I. I. Kosztyusko, A. I. Puskas*, ill. *Ince Miklós, Pölöskei Ferenc és Ránki György* voltak jelen.

Torunban, november 4–9. között a Magyar–Lengyel Történeti Vegyesbizottság ülésén vett részt és tartott előadást *Makkai László, Petekéi Aron, Puskás Júlia és Vörös Károly*.

November 5–6-án volt Budapesten a 4. magyar–olasz történeti kollokvium. Az olasz történetészeket *Francesco Gabriele, Nicola La Marca, Luigi De Rosa, Alfredo Breccia, Leo Valiani* képviselte.

December 6–8 között az Institut für Europäische Geschichte nemzetközi kollokviumot tartott Mainzban „Südosteuropa im Spannungsfeld der Großmächte 1919–1939” címmel. Magyar részről elhangzott előadások a következők voltak: *Kerekes Lajos* „Die erste österreichische Republik und die südosteuropäischen Integrationsbestrebungen 1919–1922”; *Ránki György* „Kredit oder Markt? Zum Wandel der wirtschaftspolitischen Hegemonialbestrebungen der Großmächte in Südosteuropa 1920/1931”; *Juhász Gyula* „Die britische Politik gegenüber Rumänien, Ungarn, Jugoslawien und der Tschechoslowakei, 1933–1938”.

Romsics Ignác február 20.–március 1. között a TIT szervezésében előadókörúton vett részt a Szovjetunióban, ahol a Tanácsköztársaságról tartott előadásokat.

Április 25–30. között a pratoi konferencián *Makkai László, Zimányi Vera* vett részt és tartott előadást a „Földművelés és környezetlakítás” c. témában.

Május 3–5. között *Szűcs Jenő* svájci tanulmányút keretében Baselen, Bernben és Zürichben járt.

Június 5–7. között *Vörös Károly* részt vett a „Duna hajózásának története” c. konferencián, Jugoszláviában.

Puskás Júlia június 14–17. között Milánóban részt vett az Észak-Amerika történetével foglalkozó kongresszuson.

Szabó Dániel (július 28.–augusztus 6.) a Sonnenbergi Nemzetközi Munkaközösség meghívására részt vett a fasizmus és neofasizmus kérdéseiről rendezett vitán.

Ádám Magda, *Hegyi Klára*, *Niederhauser Emil* és *Szász Zoltán* augusztus 13-tól 18-ig Törökországban részt vettek a Nemzetközi Délkelet-Európai Társaság konferenciáján.

A linzi nemzetközi munkásmozgalom-történeti konferencián – szeptember 11–15. – *Mucsi Ferenc* volt jelen.

Októberben, Budapesten magyar–velencei történész konferencia volt, „Velence, Itália és Magyarország a 18. században” címmel. Intézetünkben előadást tartottak: *Benda Kálmán*, *Katus László*, *Kosáry Domokos*.

Október 24–28. között a lipcei egyetem mellett működő Forschungsgruppe Vergleichende Revolutionsgeschichte der Neuzeit rendezésében nemzetközi kollokviumot tartottak a parasztság-
nak a polgári forradalmakban játszott szerepéről. Intézetünkben előadást tartottak *Benda Kálmán* és *Spira György*.

Benda Kálmán november 7-én az innsbrucki egyetem történeti intézetében előadást tartott „A francia forradalom és a Habsburg-Monarchia” címmel.

Szász Zoltán dec. 1-én az Österr. Biogr. Lexikon szerkesztőségének meghívására az Osztrák Akadémián előadást tartott „Donaukonföderation oder Donaumonarchie. Eine Alternative zur ungarischen Politik am 19 Jh.” címmel.

„Háború és társadalom Kelet-Közép-Európában a 18. században” címmel a New-York-i egyetem Brooklyn College, Studies on Society in Change konferenciát rendezett december 2–9. között. Magyar résztvevők: *Benda Kálmán* „A Rákóczi szabadságharc diplomáciája és ennek hatása a politikára és a háborúra” és *Heckenast Gusztáv* „Háború és gazdasági élet a Rákóczi-szabadságharcban” címmel tartottak előadást.

Kosáry Domokos december 8–15. között Párizsban tartózkodott, meghívásra. A Sorbonne Francia Forradalom Története Intézetében, doktori szeminárium keretében bemutatta „Napo-

léon et la Hongrie” c. könyvét és elemezte a magyar társadalomban jelentkező politikai tendenciákat a felvilágosodás válsága idején, a 18–19. század fordulóján.

Incze Miklós december 10–12. között részt vett és előadást tartott a moszkvai nemzetközi üzemtörténeti konferencián „Az üzemtörténet-írás kapcsolata más történeti ágazatokkal és társadalomtudományokkal” címmel.

Pach Zsigmond Pál december 11–16. között Párizsban, a Nemzetközi Gazdaságtörténeti Társaság Végrehajtó Bizottságának ülésén vett részt. Ez alkalommal kétoldalú, intézetközi együttműködési megállapodást írt alá *Fernand Braudel*-lal.

*

A Csehszlovák és a Magyar Tudományos Akadémia közötti egyezmény keretében *Fekete Edit*, *Granasztói György*, *Gyarmati György*, *Kolossa Tibor*, *Romsics Ignác*, *Várady Géza*, *Váradi László* és *Varga F. János* kapott 2-2 hetes kiküldetést.

Jemnitz János október 1.–november 3. között a Szovjetunióban tartózkodott a két akadémia közötti egyezmény keretében.

Orbán Sándor és *Tilkovszky Loránt* a két akadémia közötti egyezmény alapján 1-1 hónapot kutatott az NDK-ban.

Borsos Istvánné 1 hetet Bulgáriában, *Puskás Júlia* 3 hetet Jugoszláviában volt tanulmányúton az akadémiák közötti egyezményes keretből.

Ausztriában öt munkatársunk járt. *Tilkovszky Loránt* 1 hónapig az Österreichische Ost- und Südosteuropa Institut vendége volt. *Hanák Péter* és *Péter Katalin* 2-2. *Somogyi Éva* 4 hétig ösztöndíjjal tartózkodtak Bécsben.

Jemnitz János december 10-től franciaországi és hollandiai tanulmányúton vett részt. MTA–EHESS egyezmény keretében *Perlusz Katalin* 1 hónapot, *Katus László* és *Mucsi Ferenc* 2-2 hónapot töltött Párizsban.

MTA–CNR egyezmény keretében *Spira György* 1 hónapig kutatott Olaszországban.

Ádám Magda KKI–IREX ösztöndíjjal március 12.–augusztus 7. között az Egyesült Államokban volt.

Juhász Gyula a mainzi Institut für Europäische Geschichte ösztöndíjjával (Stiftung Volkswagenwerk) július 28.–szeptember 21. között Angliában, majd Bonnban levéltári kutatásokat folytatott.

*

A Csehszlovák és a Magyar Tudományos Akadémia közötti egyezmény keretében 1–4 hetes tanulmányúton tartózkodtak Magyarországon a következő kutatók: *V. Blanár, V. Borodoŭčák, D. Čierna, P. Horváth, L. Juck, Š. Kazimír, R. Marsina, M. Munková, J. Popély, M. Podřimavský, L. Prikryl, V. Sedlák, J. Špiesz, J. Sopko, J. Tibensky, V. Urbancová, J. Vozár, M. Vyvíjalová.*

Jugoszláviából *Miljenko Samsalovic* 2 hetet töltött Budapesten.

Akadémiai közti megállapodás alapján *Halina Donath* 3 hónapot, *Maciej Kozminski* 4 hetet, *Jan Sulowski* 3 hetet töltött Budapesten. Valamennyien Lengyelországból érkeztek.

Bulgáriából *M. Bur-Markovszka, E. Grozdanova, Sz. Maslev, G. Todorova* 2-2 hetet voltak egyezményes alapon Budapesten.

Az NDK-ból akadémiai kutatócsere keretében *Hans-Stephan Brather, Ingeborg Greiser, Baldur Kaulisch, Heinz Lemke* 3 hétig, *Karlheinz Schädlich* 1 hónapig volt a vendégünk.

Helga Nussbaum, a berlini Institut für Wirtschaftsgeschichte igazgatója, az MTA meghívására érkezett Budapestre. Október 12-én előadást tartott az Intézetben „Állam és gazdaság a kapitalizmusban, a 19–20. században” címmel.

Romániából 1-2 hetes egyezményes kutatóúton nálunk járt *Dumitru Suciú, Gustav Gundisch, Károlyi Dénes, Mehmet Mustafa, Viorica Pervai, Tonk Sándor, Turzai Mária*. 1 hónapig tartózkodott Budapesten *David Prodan* akadémikus.

A Szovjetunióból öt kutató érkezett egyezményes tanulmányútra. *G. L. Ars, V. B. Barhudarjan, V. I. Matuzova*, áprilisban 3-3 hétig; *A. I. Puskas* júniusban 4 hétig, *E. K. Vjazenszkaja* augusztusban 3 hétig volt Budapesten.

A KKI vendégeként tartózkodott Magyarországon *Hicran Yusufoglu* Törökországból, *Kumiko Haba, Noriko Sato* és *Nobuaki Terano* Japánból. Ugyancsak KKI egyezmény keretében érkezett Magyarországra *Ch. Rady* (Anglia) 6-6

hónapra, *L. Domokos és A. Freifeld* 1 évre az Egyesült Államokból.

Az Egyesült Államokból érkezett *Eltin Morrison* professzor is, aki február 12-én előadást tartott az Intézetben „Történelem. ahogyan ma látjuk” címmel.

Április 23-án tartotta meg „A 19. századi spanyol gazdaság – a hanyatlás okai” c. előadását az Intézetben *Nicolas Sánchez-Albornoz* spanyol professzor.

Angliából *Elisabeth Boross* (október 6.–december 31.), *Derek E. Dowson* (február), *W. R. Lee* (július), *Eric Hobsbawm* (június) járt: az Intézetben. *Angus Walker*, a londoni egyetem kelet-európai intézetének igazgatója április 28-án „Marx elméletének háttere” c. előadást tartott.

Szeptember 7-én *Molnár Miklós*, a genfi Institut Universitaire des Hautes Études Internationales professzora előadást tartott „A történelem irodalmi forrásai: problémák, módszerek” címmel.

Svédországból öt történész tartózkodott Budapesten. *Ingemar Oldberg, Ulla Wikander, Bo Gustaffson, Gustav Jonasson* KKI ösztöndíjjal, *Artur Attman*, a göteborgi egyetem professzora az MTA meghívására. Utóbbi szeptember 17-én előadást tartott az Intézetben: „A pénzforgalom a balti kereskedelemben 1500–1650 között”.

Franciaországból *Jean Aubin* 3 hetet, *Michel Demonet* 1 hetet tartózkodott Magyarországon CNRS ösztöndíjjal. MTA–EHES egyezmény keretében *Roland Bonnain, Antoinette Fauve-Champuix, Bernard Michel, Alexandre Popovic* 3–4 hetet töltöttek Magyarországon; *Pierre Jeannin*, az EHES professzora, a Nemzetközi Gazdaságtörténeti Társaság főtájkára február 23-án előadást tartott az Intézetben „Kereskedők és kereskedelem a 16–18. században” címmel. Intézetünk vendége volt *François Crouzet*, a Sorbonne professzora, aki október 1-én tartott előadást „Az angol iparosítás társadalmi alapjai a 19. században” címmel.

A történettudományi intézet hírei (1980. január 1. – december 31.)

Magyarország felszabadulásának 35. évfordulóját Intézetünk tudományos ülészekkel ünnepelte meg március 28-án. *Pach Zsigmond Pál* elnöki megnyitója után a következő referátumok és korreferátumok hangzottak el: *Orbán Sándor* „A magyar társadalom átalakulása a felszaba-

dulást követő évtizedben”, *Vida István* „A népi demokratikus forradalom külső feltételeinek kérdéséhez”, *Glatz Ferenc* „Változások a történetpolitikai gondolkodásban a felszabadulás után”, *Jemnitz János* „A Szociáldemokrata Párt és a nemzetközi munkásmozgalom a felszabadulás

után (1945–1948)”, *Borus József* „Katonapolitikai kérdések a japán kapitulációtól a koreai háborúig”, *Gyarmati György* „A közigazgatás demokratikus reformjának kérdései”, *Kovácsy Tibor* „Az iparirányítás egyes problémái a szocializmus építésének kezdetekor”. Az ülésszak *Pach Zsigmond Pál* elnöki zárszavával ért véget.

Disszertáció-védés

Január 31-én zajlott le *Ormos Mária* „Saint-Germain és Trianon. Franciaország politikája Ausztriával és Magyarországgal szemben, 1918–1920.” c. doktori értekezésének a vitája.

Új könyvek

Az Értekezések sorozat 91. köteteként jelent meg *Benczédi László* „Rendiség, abszolutizmus és centralizáció a XVII. század végi Magyarországon” c. munkája.

Hogyan éltek elődeink? Fejezetek a magyar művelődés történetéből (szerkesztő: *Hanák Péter*) c. kötetet a Gondolat Kiadó jelentette meg. Az egyes fejezetek szerzői: *Benda Kálmán*, *Glatz Ferenc*, *Hanák Péter*, *Makkai László*, *Péter Katalin*, *Szakály Ferenc*, *Vörös Antal*, *Vörös Károly*, *Zimányi Vera*.

Glatz Ferenc „Történetíró és politika. Szeckfű, Steier, Thim és Miskolczi nemzetről és államról” c. monográfiája az Akadémiai Kiadó gondozásában jelent meg.

A Folia Rákócziána 2. sz. kiadványa, *Heckenast Gusztáv* szerkesztésében, „Kajali Pál (1662–1710) kuruc szenátor, országos főhadbíró válogatott iratai” Vaján látott napvilágot.

Kosáry Domokos „Művelődés a XVIII. századi Magyarországon” című munkáját a Gondolat Kiadó jelentette meg.

L. Nagy Zsuzsa „Bethlen és liberális ellenzéke. (A liberális polgári pártok története 1919–1931)” c. könyvét szintén az Akadémiai Kiadó jelentette meg.

Spira György „A nemzetiségi kérdés a negyvennyolcas forradalom Magyarországon” c. munkája a Kossuth Kiadónál jelent meg.

A Magyar Helikon Kiadó Bibliotheca Historica sorozatában *Szakály Ferenc* szerkesztette és az előszót írta a „Szalárdy János siralmas krónikája” c. kiadványhoz.

Intézeti viták, munkaértekezletek

Az Ujkori Történeti Osztály június 6-án vitát rendezett *Pajkossy Gábor* „Az 1791–93. évi közpolitikai bizottság javaslatai” c. dolgozatáról.

Munkatársaink részvétele hazai tudományos üléseken

A történelemtanárok nyári akadémiaját a Magyar Történelmi Társulat és az Országos Pedagógiai Intézet rendezésében június 23–28. között tartották Keszthelyen. Intézetünk munkatársainak előadásai: *Szücs Jenő* „A feudalizmus nyugati formái és Magyarország”, *Makkai László* „Európa gyógyulása és újjászületése a 15. században” *Pach Zsigmond Pál* „Világ gazdasági korszakváltás az újkor hajnalán”, *Kosáry Domokos* „A felemelkedés kezdete: Európa a 18. században”, *Hanák Péter* „A kettős forradalom és a társadalmi szerveződés új formái a 19. században”, *Glatz Ferenc* „Az új világkép kialakulása a 20. században”.

Pach Zsigmond Pál a Széchenyi emléknepok keretében előadást tartott Nagycenken, augusztus 30-án „Széchenyi és az Al-Duna szabályozás kezdetei” címmel.

Az MTA Irodalomtudományi Intézete szept. 17-én konferenciát tartott „Lukács György és a magyar kultúra” címmel. A konferencián *Lackó Miklós* „A Blum-tézisek és Lukács irodalomfelfogása” címen előadást tartott.

Debrecenben, szeptember 23–26. között rendezték az 5. magyar–NDK gazdaságtörténeti konferenciát. A konferenciát *Pach Zsigmond Pál* nyitotta meg, majd előadást tartott a „Robotmunka és bérmunka a magyarországi földesúri gazdaságokban a 16–17. században” címmel. További előadások: *Makkai László* „Magyarország gazdasági régiói a kései feudalizmus idején”, *Zimányi Vera* „Paraszt és úr a piacon a 16–17. században”.

A Statisztikatörténeti Társaság tatabányai vándorgyűlésén *Katus László* „A nemzeti jövedelem-számítás története Magyarországon” címmel előadást tartott.

Ugyancsak Debrecen volt a házigazdája a Nemzetközi Bethlen Gábor konferenciának, október 8–9-én. A konferencián – amelyet a Bethlen Gábor Emlékbizottság szervezett – *Pach Zsigmond Pál* tartott megnyitó előadást „Bethlen

Gáborról – születésének 400. évfordulóján” címmel. *Benda Kálmán* „Bethlen Gábor diplomatai” és *Heckenast Gusztáv* „Erdély technikai műveltsége Bethlen korában” c. előadása.

Október 10-én Hódmezővásárhelyen tudományos ülészak keretében *Pach Zsigmond Pál* beszédet tartott és leleplezte Bethlen Gábor szobrát.

Az Országos Bányászati és Kohászati Egyesület október 24–25-én rendezett salgótarjáni ipartörténeti és muzeológiai szemináriumán *Heckenast Gusztáv* „Vasbányászat és vaskohászat Magyarországon a feudalizmus évszázadaiban” *Szász Zoltán* „Az erdélyi bányászat és kohászat a kapitalizmus korában, 1918-ig” címmel előadást tartott.

A Párttörténeti Intézet és a Történettudományi Intézet november 14-én tudományos vitautulást rendezett Rónai Zoltán politikai és publicisztikai tevékenységéről, születésének centenáriuma alkalmából. A vitautulésen – amelyen *Ránki György* elnökölt – munkatársaink a következő előadásokat tartották: *Mucsi Ferenc* „Rónai Zoltán publicisztikája a Huszadik Században, tevékenysége a Társadalomtudományi Társaságban, a Martinovics páholyban”, *Sarlós Béla* „A Tanácsköztársaság igazságügyi népbiztosa”, *Litván György* „A bécsi emigráció éveit”, *Jemnitz János* „Rónai a világpolitika változásairól, a fasizmusról, a nemzetközi munkásmozgalomról (1934–1938)”, *Hajdú Tibor* „Rónai és a centrizmus a magyar szociáldemokráciában”.

Benda Kálmán november 14-én Pécsen, a város szabad királyi rangjának 200. évfordulója alkalmából rendezett konferencián előadást tartott, „Pécs és a magyar jakobinus mozgalom” címen. Ugyanitt *Vörös Károly* „Pécs a dualizmus kori magyar városhálózatban” címen tartott előadást.

Konferenciát rendeztek Szécsényben november 17–18-án, a nemesi életmód és életszemlélet történetéről. Ezen előadást tartott *Benda Kálmán* („Magyar nemesi életszemlélet a felvilágosodás korában”), *Benczédi László* („A bujdosó nemesség társadalmi-politikai arculatának változásai az 1670–1680-as években”), *Vörös Károly* („A zalai nemesség 18. sz. végi vagyoni viszonyairól”).

Nemzetközi kapcsolataink

Bukarestben, augusztus 10–17. között tartották a XV. Nemzetközi Történetzkongresszust. A magyar küldöttségben Intézetünket *Pach Zsigmond Pál*, *Ránki György*, *Niederhauser Emil*,

Orbán Sándor, *Glatz Ferenc*, *Ádám Magda*, *Benda Kálmán*, *Györffy György*, *Heckenast Gusztáv*, *Hajdú Tibor*, *Jemnitz János*, *Juhász Gyula*, *Katus László*, *Kosáry Domokos*, *Klaniczay Gábor*, *Lackó Miklós*, *Mucsi Ferenc*, *Miskolczy Ambrus*, *L. Nagy Zsuzsa*, *Ormos Mária*, *Péter Katalin*, *Pók Attila*, *Spira György*, *Stier Miklós*, *Szakály Ferenc*, *Szász Zoltán*, *Szücs Jenő*, *Váradi László*, *Várkonyi Agnes*, *Vida István*, *Vörös Károly* képviselték.

Pach Zsigmond Pál elnökölt a Nemzetközi Gazdaságtörténeti Társaság szekcióülésén, előadást tartott a Kronológiai szekcióban „A Levante kereskedelem útvonalai és Kelet-Európa a középkorban” címmel; *Ránki György* „Kelet-nyugati gazdasági kapcsolatok a középkortól” előadása a Gazdaságtörténeti Társaság ülésén hangzott el; *Glatz Ferenc* a Módszertani témában „Oral History és forráskritika” címmel tartott előadást; *Juhász Gyula* A második világháború története nemzetközi bizottsága ülésén előadást tartott „A propaganda Magyarországon a második világháború alatt” címmel. *Niederhauser Emil* szakértő (expert) volt a „Kelet-Európa, a kultúrák közeledésének színtere”, *Spira György* pedig „A történész nyelvezeté” témánál.

Az egyes szekcióüléseken felszólltak (a fentiek mellett): *Ádám Magda*, *Benda Kálmán*, *Granasztói György*, *Györffy György*, *Hajdú Tibor*, *Heckenast Gusztáv*, *Jemnitz János*, *Katus László*, *Lackó Miklós*, *Miskolczy Ambrus*, *L. Nagy Zsuzsa*, *Orbán Sándor*, *Ormos Mária*, *Péter Katalin*, *Spira György*, *Szakály Ferenc*, *Szász Zoltán*, *Szücs Jenő*, *Várkonyi Agnes*, *Vida István*.

A kongresszus *Ránki Györgyöt* beválasztotta a Nemzetközi Történetész Bizottság Irodájába.

*

Október 6–12. között Budapesten rendezte ülését a Magyar–Szovjet Történetész Vegyesbizottság, amelynek munkájában részt vett *Mucsi Ferenc*, a Magyar Tagozat alelnöke, *Vida István*, a Magyar Tagozat titkára, *Bollmann Györgyi* titkár-helyettes, valamint *Hajdú Tibor* és *Orbán Sándor*. A Magyarország felszabadulásának 35. évfordulója tiszteletére rendezett tudományos konferencián *Orbán Sándor* „A magyar társadalom átalakulása a felszabadulás utáni években”, *Vida István* „A népi szervek a felszabadulás utáni években, 1944–1948” címmel tartott előadást.

Október 20–23. között a Szlovák Tudományos Akadémia Történettudományi Intézete és az MTA Történettudományi Intézete szlovák–

magyar történész konferenciát tartott Pozsonyban. A magyar delegáció vezetője. *Pach Zsigmond Pál* „A feudalizmusból a kapitalizmusba való átmenet megkésettége Közép-Kelet-Európa országaiiban”, *Sándor Pál* „A jobbágyfelszabadítás történelmi jelentősége Magyarországon a feudalizmusból a kapitalizmusba való átmenet korszakában” címmel tartottak előadást. A konferencián részt vett *Kolossa Tibor*, *Pajkossy Gábor*, *Vörös Károly*.

Mucsi Ferenc, az Intézet igazgatóhelyettese január 23.–február 11. között Vietnámban járt, a két akadémia közötti társadalomtudományi kutatás területén megvalósítható együttműködés kialakítása céljából.

Orbán Sándor ápr. 1-én Smolence-ban „A népi demokratikus forradalom külső feltételeinek kérdéséhez”, ápr. 3-án Berlinben „Veränderungen im der Agrarverhältnissen und soziale Umgestaltung der Landwirtschaftlichen Bevölkerung” címmel előadást tartott.

A Nemzetközi Gazdaságtörténeti Társaság VB ülése április 13–16-ig tartott Nürnberg/Altdorfban. Az ülésen részt vett a társaság elnöke, *Pach Zsigmond Pál*.

Heckenast Gusztáv részt vett a pratori „Francesco Datini” Intézet április 18–23. között tartott konferenciáján és „Forms of Enterprises and their Hierarchy in Hungary's Industry in the 14–18th Century” címen előadást tartott.

Benda Kálmán május 7-én Eisenstadtban, május 8-án Bécsben, a Collegium Hungaricumban tartott előadást „Mária Terézia, Magyarország királynője” címmel.

Az Európai Magyar Protestáns Szabadegyetem konferenciáján, május 13-án *Benda Kálmán* tartott előadást: „A magyar magatartás történelmi változatai”.

Kosáry Domokos májusban Münchenben (Südost-Institut), Heidelbergben (Historisches Seminar) és Mainzban (Institut für Europäische Geschichte) tartott előadást „Aufgeklärte Absolutismus und aufgeklärte Ständepolitik in Ungarn” témakörben.

Pach Zsigmond Pál, az MTA alelnöke Prágában, május 26–31. között részt vett a szocialista országok tudományos akadémiai alelnökeinek értekezletén, és korreferátumot tartott a társadalomtudományok időszzerű feladatairól.

A bécsi egyetem, valamint az osztrák rádió és televízió május 27–29. között Melkben konferenciát rendezett „Was blieb Joseph II.?” címmel. Ezen előadást tartott *Heckenast Gusztáv*: „Die

Wirtschaftspolitik Josephs II. am Beispiel Ungarn”.

Mucsi Ferenc május 2–22. között Szófiában részt vett az UNESCO 21. közgyűlése elé terjesztendő társadalomtudományi program szocialista országok akadémiai közötti egyeztető megbeszélésén. Július 3–5-én Bukarestben tárgyalt a XV. Történész Világkongresszus előkészítéséről. December 8–12. között Moszkvában tartózkodott, ahol előkészítették a szovjet–magyar társadalomtudományi intézetek 1981–1985-re szóló együttműködési megállapodásait.

Juhász Gyula szept. 11–14. között részt vett a „Mikes Kelemen Kör” tanulmányi napjain a hollandiai Bleyerheidében, és előadást tartott „Társadalmi változások és társadalmi közérzet Magyarországon 1945–1948 között” címmel.

Az Osztrák–Magyar Történész Vegyesbizottság október 15–24. között tartotta ez évi ülését Bécsben, amely egybeesett az Osztrák Kulturális Minisztérium Mária Terézia nemzetközi történész kongresszusával. Részt vett *Benda Kálmán* (a Vegyesbizottság ülésén „A magyar parasztság életformái a 18. században” c. előadása hangzott el), *Stier Miklós*, *Kosáry Domokos* előadást tartott „Die Unterrichtsreform von 1777 in Ungarn” címmel.

Pach Zsigmond Pál részt vett a belgiumi Flamand Akadémia november 10–16. között, Brüsszelben tartott nemzetközi ülésén.

*

A Csehszlovák és a Magyar Tudományos Akadémia közötti egyezmény keretében *Bessenyei József*, *Granasztói György* és *Zimányi Vera* között 2–2 hetes kiküldetést.

Puskás Julianna (2 hét) és *Hajdú Tibor* (3 hét) Jugoszláviában tanulmányúton volt.

Romániában *Miskolczi Ambrus* egyezményes tanulmányútja alkalmából 1 hónapot tartózkodott.

Szabó Dániel az akadémiai közötti egyezmény keretében 2 hetet kiküldetésben volt az NDK-ban.

Ránki György január–június között a Columbia Egyetem (New York) és az oxfordi egyetem vendégprofesszoraként előadásokat tartott Kelet-Közép-Európa két világháború közötti történetéről.

Jemnitz János KKI–CRI egyezmény keretében 1979. dec. 11.–1980. jan. 13. között tanulmányúton volt Franciaországban.

Márkus László a Deutsche Presseforschung (Bremen) meghívására ápr. 23.–máj. 4. között az NSzK-ban volt tanulmányúton.

Granasztói György MTA–CNRS egyezményes tanulmányúton máj. 26.–jún. 24. között Franciaországban volt.

Zimányi Vera, a Burgenländisches Landesarchiv meghívására máj. 27.–jún. 6. között a Ruszti Városi Levéltárban kutatott.

Várady Géza EHESS ösztöndíjjal 2 hónapos tanulmányúton volt Franciaországban.

Hanák Péter a Friedrich Ebert Stiftung vendégeként szept. 24.–dec. 20. között az NSzK-ban volt tanulmányúton.

Benczédi László KKI egyezményes ösztöndíjjal nov. 24.–dec. 13. között a bécsi Kriegsarchiv-ban a 1680-as évek anyagában kutatott.

Tilkovszky Loránt április 27.–június 25. között ösztöndíjas tanulmányúton volt az NSzK-ban és Ausztriában. Levéltári kutatásokat végzett Bonnban és Bécsben a két világháború közti Duna-medencei kisebbség kérdéseiről. A mainzi Institut für Europäische Geschichte szemináriumán előadást tartott az ellenforradalmi korszak nemzetiségpolitikai irányzatairól.

Mucsi Ferenc május 22–24. között Jugoszláviában volt, a két akadémia közötti egyezményes keretből.

Ormos Mária az MTA–CNR egyezmény keretében áprilistól júniusig tanulmányúton Olaszországban volt.

Orbán Sándor ösztöndíjas tanulmányúton volt Bécsben, máj. 18.–jún. 8. között. Előadást tartott és kerekasztal beszélgetésen vett részt az Österreichische Ost- und Südosteuropäische Institutban a hazai agrárnépesség-felszabadulás utáni társadalmi átalakulásáról.

Somogyi Éva június–júliusban hat hetet töltött Mainzban, az Institut für Europäische Geschichte ösztöndíjasaként, ahol sajtó alá rendezte az intézet sorozatában megjelenő „Von Zentralismus zum Dualismus” c. monográfiáját.

L. Nagy Zsuzsa a British Academy ösztöndíjjal augusztus 27.–november 25. között Angliában volt. A társadalomtörténeti irodalom és módszertan, különös tekintettel a „közép-osztályra”, kispolgárságra témakörben végzett kutatásokat, és az University of St. Andrews modern történeti tanszékének felkérésére előadást tartott „A Duna-medence a két világháború között” címmel.

Glatz Ferenc szeptemberben és októberben EHESS ösztöndíjjal Párizsban kutatott, a francia

és európai történetírás a 19–20. században témakörben.

Stier Miklós szeptember 29.–október 4. között részt vett az NDK Történelmi Társulata Helytörténeti Szakosztályának ülésén, Lipcsében, és előadást tartott „Modern korszak – helytörténet” címmel. November 12–16-án az NDK Történelmi Társulat Üzemtörténeti Szakosztályának erfurti ülésén volt és részt vett az NDK és a Magyar Történelmi Társulat közötti együttműködés következő három évi tervének megbeszélésén.

Szücs Jenő október 27–30. között részt vett a „Fourteenth Annual Duquesne History Forum” kongresszuson Pittsburgh-ben (USA), és előadást tartott „Islamic Influences on Hungarian Society and Culture from the 10th to the 13th Century” címen; ezt követően meglátogatta az Indiana University-t (Bloomington) és a Rutgers University-t; előadást tartott a Youngstown State University-n (Ohio).

Ausztriában *Somogyi Éva* a Collegium Hungaricum ösztöndíjasaként október 1.–december 31. között az Osztrák–Magyar Monarchia közös minisztertanácsa jegyzőkönyvei (1896–1907) kiadásához gyűjtött anyagot; *Stier Miklós* december 17–22. között egyezményes tanulmányút keretében Bécsben, a Staatsarchivban kutatott.

*

A Csehszlovák és a Magyar Tudományos Akadémia közötti egyezmény keretében 1–4 hetes tanulmányúton Magyarországon tartózkodtak a következő kutatók: *P. Beránek*, *D. Čierna*, *P. Hapák*, *P. Horváth*, *J. Hrabovec*, *M. Hrochová*, *L. Juck*, *S. Kazimír*, *R. Marsina*, *P. Oslalnský*, *M. Podrimavský*, *J. Popély*, *J. Skladano*, *V. Sedlák*, *M. Šmerda*, *J. Sopko*, *K. Vadkerty*, *A. Vantuch*, *J. Vozár*.

R. Ny. Pullat, a tallini egyetem professzora 2 hetet, *B. J. Zselickij*, a SzUTA Szlavisztikai és Balkanisztikai Intézet tud. főmunkatársa 3 hetet töltött márciusban Budapesten.

A. R. Joanisszián, az Örmény Tud. Akadémia alelnöke augusztus 19-én meglátogatta Intézetünket.

V. I. Bovikin, a SzUTA Szovjetunió Történeti Intézet igazgatóhelyettese december 8-án előadást tartott az Intézetben „Oroszország gazdasága a 20. század elején – az orosz imperializmus kérdései” címmel.

Bojan Besevliev, bolgár történész májusban az Intézet vendége volt.

Rajka Modrics (Zágráb), a magyar–jugoszláv kulturális munkaterv keretében 10 hónapot töltött Magyarországon: ezalatt Horvátország 17. századi történelmével kapcsolatos kérdésekkel foglalkozott.

Stanislaw Bylina Lengyelországból érkezett szeptemberben 1 hónapos tanulmányútra.

Az NDK-ból akadémiai kutatócsere keretében *Eva Seeber* és *Margot Hegemann* 1–1 hétig, *Willibald Gutsche*, *Armin Mitter* és *Alexander Tinschmidt* 3–3 hétig volt a vendégünk.

Moritz Csáky, a bécsi egyetem docense aug. 24.–szept. 7. között levéltári kutatásokat folytatott Budapesten.

Matuz József, a freiburgi egyetem tanára febr. 17.–okt. 31. között, magánúton, a magyarországi török hódoltság kérdéseit tanulmányozta.

Tibor F. Zsuppan (University of St. Andrews) 6 hétig volt a vendégünk és a „Dualizmuskori országgyűlési választások 1867–1918” c. témában kutatott; *Elisabeth Boross* (University of East Anglia) KKI-British Council egyezmény keretében aug. 15-től 3 hónapot tanulmányúton volt Budapesten.

Richard Staar, a Hoover Institut (Stanford, USA) igazgatója szept. 19–26. között az MTA vendégeként Magyarországon tartózkodott. Szept. 22-én előadást tartott Intézetünkben a Hoover Institut tevékenységéről.

Judith Marcus (USA) szept. 1-től KKI–IREX egyezmény keretében 6 hónapig Intézetünk vendége volt. A századfordulói progresszív generáció kialakulásával foglalkozott.

János M. Bak (University of British Columbia) Kanadából, akadémiai egyezmény keretében szeptembertől 5 hónapos tanulmányútja alkalmából volt az Intézetünk vendége.

1980. aug. 6-án, a KKI vendégeként Magyarországon tartózkodó svéd történész delegáció (Göran Andolf, Gunnar Artnes, Klaus-Richard Böhme, Ebbe Gyllenstierna, Åke Holmberg, Bersil Johansson, Jan Kunse, Lars Ljungmark, Jiri Mojzis, Erik Norberg, Ulf Olsson, Göran Rystad, Kerstin Strömberg-Back, Jörgen Weibull, Carl Herlitz) meglátogatta Intézetünket, és különböző témákban konzultáltak munkatársainkkal.

(Összeállította: Csurdi Sándor)